

DÜNYADA SİGARA MÜCADELESİ İLE İLGİLİ YASAL GELİŞMELER

Ayfer KARADAKOVAN*

ÖZET

Başkalarının içtiği sigara dumanının sigara içmeyenlerin sağlıklarından açısından major bir risk faktörü olduğu tüm dünyada bilinmektedir. Pasif içicilikle ilgili yapılan çalışmalar sigara dumanının sigara içmeyen bireylerde karsinogen ve diğer olumsuz etkileri olduğunu göstermiştir.

Bu olumsuz etkilerin anlaşılması ile dünya çapında kamuya ait yerlerde sigarayla mücadele konusunda yapılan çalışmalar giderek artmaktadır.

PASIF SİGARA ETKİLERİ VE ETKİLERİ

Sigara içmeyenlerin kapalı ortamlarda zorunlu olarak tütün dumanına maruz kalması pasif içicilik veya zorunlu içicilik olarak tanımlanmaktadır (5, 6, 16, 19).

Yanan bir sigaradan iki tür duman çıkar. Sigaradan her nefes çekişte sigara içen kişinin akciğerlerini dolduran esas duman ana akım olarak adlandırılır. Yanan sigaranın ucundan çıkan yan akım olarak adlandırılan duman ise çevreye yayılarak buradaki kişileri olumsuz etkiler. Yan akımda ana akımdan iki kat daha fazla duman ve zararlı madde üretilir. Yan akımda kanserojen maddeler de oldukça fazladır. Bir sigaranın yanmasından oluşan 70 mg CO (karbonmonoksit) ten 50 mg'ı yan akımda bulunur. Birkaç kişinin sigara içtiği kapalı bir salonda CO konsantrasyonu kısa zamanda milyonda 80'e çıkabilmektedir. Oysa, yasaların endüstri için belirlediği maksimal konsantrasyon milyonda 50'dir (6, 10, 16, 19).

* E. O. Hemşirelik Yüksek Okulu İç Hastalıkları Hemşireliği, öğretim üyesi (Yard. Doç. Dr.)

Dünya'da ve ülkemizdeki sigara tüketimi göz önüne alındığında halk sağlığı açısından konunun ne kadar önemli boyutlarda olduğu kolayca anlaşılabilir.

1988 yılı verilerine göre Türkiye genelinde sigara içme oranının % 43.6 olduğu, sigaraya başlama yaşının 11 yaşa kadar indiği ve bu oranların her yıl arttığı bildirilmektedir (4, 10, 13).

A.B.D.'de yılda en az 425 kişi. Dünya'da 3 milyon kişi sigara nedeniyle ölmektedir (5). Dünyadaki sigara ölümlerinin % 90'ını akciğer kanserleri oluşturmakta, bunu sırasıyla diğer kanserler, kronik bronşit ve amfizem, koroner kalp hastalıkları, felçler, gastrik ülserler ve gebelik komplikasyonları izlemektedir (2, 16, 17).

A.B.D.'de her yıl 3 bin kişi. Avrupa'da 140 bin kişi pasif sigara içiciliği nedeniyle kanserden ölmektedir (1, 5).

Pasif sigara içimi solunum sistemi ile ilgili allerjisi olan kişilerde allerjik atakları ortaya çıkmasını kolaylaştırmakta ve bronşiyal astması olanlarda 1 saatte pulmoner fonksiyonları anlamlı şekilde azaltmaktadır (6).

Yapılan çalışmalarda ebeveyni sigara içen çocukların pulmoner fonksiyonlarının düşük olduğu ve solunum sistemi hastalıklarına yakalanma oranlarının ebeveyni sigara içmeyen çocuklara oranla daha yüksek olduğu görülmüştür (7, 8, 9, 11, 15, 17).

DÜNYADA VE ÜLKEMİZDE SIGARA KÜÇADELESİ

Sigara içenlerin yanısıra pasif içici durumundaki bireylerin sağlıklarının da sigara nedeniyle bozulması, bir çok hastalık ve ölümlere neden olması, gelişmiş ülkelerin birçoğunda sigaraya karşı ulusal mücadele programlarının başlatılmasına neden olmuştur.

Günümüzde sigarayla mücadele Dünya'da yaygın bir şekilde sürmektedir. Bu mücadeleye gereken önemi veren ülkeler son 25-30 yıl içinde başarılı sayılacak sonuçlar almış ve sigara tüketimini önemli ölçüde düşürmüşlerdir (12). Finlandiya, Hong Kong, İzlanda, Norveç ve İsveç'te etkili antisigara yasaları ile sigara tüketiminde etkin bir azalma olmuştur (16).

1950 ile 1960'lı yılların başında sigaranın zararlı etkilerine ilişkin yapılan çalışmaların sonucunda, ilk kez 1962 yılında İngiltere'de daha sonra 1964'de A.B.D.'de konuyla ilgili iki önemli rapor açıklanmıştır. İlk rapora karşı İsveçli bilim adamlarının gösterdiği tepki ile 1963 yılında İsveç'te sigaraya karşı ilk ulusal mücadele programı başlatılmıştır (12).

1970'11 yılların başında A.B.D.'de sigara karşıtı yasalarla ilgili çalışmalar başlatılmış ve ilk kez 1973'de Arizona'da kamuya ait yerlerde sigara içilmesi hükümet tarafından yasaklanmıştır. 1975'de 50 Eyalet'in 30'unda ve birçok yerel toplulukta benzeri uygulamalar başlamıştır (2, 17). Bugüne kadar A.B.D.'nin 44 eyaletinde kamuya ait yerlerde sigara içme yasağı ile ilgili yasal uygulamalar % 80 oranında başarıya ulaşmıştır. Ayrıca dörtüzdenden fazla bölgesel yetki ile spor alanları ve özel çalışma alanlarında sigara yasağı ile ilgili kurallar onaylanmıştır.

25 Şubat 1990'da A.B.D.'de 6 saatten kısa süreli uçak yolculuğunda sigara yasağı getirilmiş ve uygulama iç hatlarla ilgili uçuşların % 99'dan fazlasında başarılı olmuştur.

A.B.D. Sağlık ve İnsan Hizmetleri Departmanı gençlerde sigara kullanımının giderek artan bir sorun olduğuna, her yıl 1 milyondan fazla gencin sigaraya başladığına ve her yıl 1 milyon paket sigaranın gençlere satıldığına dikkati çekerek 24 Mayıs 1990'da reşit olmayan çocuklara sigara satılmasının yasaklanması ile ilgili bir öneride bulunmuştur (17).

Avusturalya Federal Sağlık Bakanı ve Eyalet Sağlık Bakanlarından oluşan "Bağımlılık Yapıcı Maddelerle Mücadele Konusunda Sağlık Bakanları Konseyi" 15 Mart 1992'de yaptığı toplantıda sigara paketleri üzerindeki uyanları yeniden düzenlemeyi 1.7.1993 tarihinden itibaren yürürlüğe koymayı planlamıştır (3).

Fransa 1.1.1993'den itibaren sigara reklam ve katılımı ile sigara firmalarının sportif ve kültürel etkinlikleri desteklemesinde yasaklamalar getirmiştir (3).

Norveç'te 1975 yılında geniş kapsamlı bir sigara ile mücadele yasası yürürlüğe girmiştir. Bu yıldan itibaren sigara reklamları tümüyle yasaklanmış, sigaradan alınan vergi arttırılmış, paketlerin üzerine dikkati çekici uyarılar yazılmıştır. Bu yasaklamalar ve uyanlarla gençlerde daha belirgin olmak üzere sigara satışları azalmıştır. 1988 yılında iki ya da daha fazla kişinin bir arada bulunduğu yerlerde, çalışma odalarında ve kitle ulaşım araçlarında sigara yasağı getirilmiştir (18).

Brezilya'da Sağlık Bakanlığı 31 Mayıs 1990'da sigara kullanımı ile ilgili aşağıdaki yasaklamaları duyurmuştur:

1. Kamuya ait yerlerde ve özel sağlık bakım kurumlarında sigara içilmesi,
2. Reşit olmayan çocuklara sigara satışı,
3. Radyo ve TVde sigara reklamları yasaklanacaktır.

4. Sigara paketlerinin üzerinde "Sigara sağlık için zararlıdır" şeklinde uyan bulundurulmaktadır.

5. 2 saat veya daha kısa süreli hava yolculuklarında iç hatlarda sigaranın yasaklanması ile ilgili öneri getirilecektir (17).

Yeni Zelanda Parlamentosu 28 Ağustos 1990'da sigara yasağını resmen duyuracak konuyla ilgili üç amaç belirlemiştir.

1. Başkalarının içtiği sigaranın sigara içmeyenlerin sağlıklarını etkilemesi enaza indirilmeli,

2. Sigara üreten tesislerin reklam ve satışlara yeniden düzenlenmeli,

3. Sigaranın zararlı etkileri duyurulmandır (17).

Singapur'da 1973 yılından itibaren kamuya ait yerlerde sigara yasağı uygulaması şu alanlarda başarıya ulaşmıştır.

1973'de asansörlerde, halk otobüslerinde, sinema ve tiyatrolarda,

- 1982'de eğlence yerlerinde,

- 1988'de hastanelerde, doğum evlerinde, kliniklerde, huzurevlerinde. **fast food restoranlarda,**

- 1989'da halk kütüphanelerinde, müzelerde, sanat galerilerinde, kapalı spor salonlarında, restoranlarda ve büyük mağazalarda.

Aynı zamanda Singapur'da sigara paketleri üzerinde aşağıdaki uyanlar yer almaktadır:

"Sigara kalp hastalıklarına neden olur"

"Sigara kansere neden olur"

"Sigara akciğerlerinizi harab eder"

"Sigara çevremize zararlıdır" (17).

11-16 Şubat 1990'da Filipinlerin başkenti Manila'da yapılan 11. Dünya Kardiyoloji Kongresinde sigaranın arterioskleroz, angina pectoris, miyokard infarktüsü ve inme nedeni olduğu bildirilerek hükümetlere aşağıdaki öneriler getirilmiştir:

- 1. Tütün ürünleri ile ilgili vergilerin giderek arttırılması,**
- 2. Direkt ve indirekt sigara reklamlarının yasaklanması,**
- 3. Başta, okul ve hastaneler olmak üzere kamuya ait yerlerde sigaranın yasaklanması ile ilgili yasakların getirilmesi,**
- 4. Sağlık eğitim programlarının oluşturulması,**

5. Tütün endüstrisi ile ilgili yatırımların azaltılması,
6. Tütün üretimi ve fabrikasyonu ile ilgili tüm ülkelerin desteklenerek geçici olarak üretimlerinin durdurulması,
7. Sigaraya karşı daha aktif ölçütlerin geliştirilmesi için ulusal ve uluslararası organizasyonların sağlanması. Bu konu özellikle, İtalya, Yunanistan, Portekiz, İspanya ve Avrupa Ekonomik Topluluğuna üye olan ve büyük ölçüde sigara üretimi yapan ülkeler için önemlidir.
8. Çok uluslu tütün şirketlerinin (özellikle İngiltere ve A.B.D.) 3. Dünya ülkelerine sigara ithalatının önlenmesi,
9. Çocuklara sigara satılmaması,
10. Bütün sigara paketlerinin üzerine etkili sağlık uyarıları yazılması (17).

Finlandiya'da tütün ürünlerinden alınan %0.5¹11k vergi, sigara kullanımını sınırlandırmaya yönelik yayınlara ayrılmıştır (2).

Irak tütün ekimini sınırlandırmaya ve üretimi giderek azaltmaya karar vermiştir (2).

İrlanda'da Conguest isimli sigara paketinin içine, sigara yerine sigara nasıl bırakılır konulu 30 açıklama konmuştur (2).

Suudi Arabistan'da Sağlık Bakanlığı Örgütünde ve hastanelerde sigara içimi yasaklanmıştır (2).

Türkiye'de tütün ürünlerinin zararlarından bireyleri korumak için reklam ve tanıtım faaliyetlerinin yasaklanması, sağlık, eğitim-öğretim ve kültür hizmeti veren yerlerde, kapalı spor salonlarında ve toplu taşımacılık yapılan her türlü ulaşım araçlarında sigara içilmesinin yasaklanması, yasağa uymayanların cezalandırılması ile ilgili Tütün ve Tütün Mamüllerinin Zararlarının Önlenmesine ilişkin 9.1.1991'de TBMM'de kabul edilen ancak yasallaşmayan yasa önerisi 3.7.1992'de tekrar meclis başkanlığına sunulmuş ve halen yasallaşmayı beklemektedir.

Çok yaygın olmamakla birlikte ülkemizde yerel yönetimlerin kamuya ait yerlerde sigara yasağı ile ilgili aldığı önlemler tam işlerlik göstermemekle birlikte uygulanmaktadır.

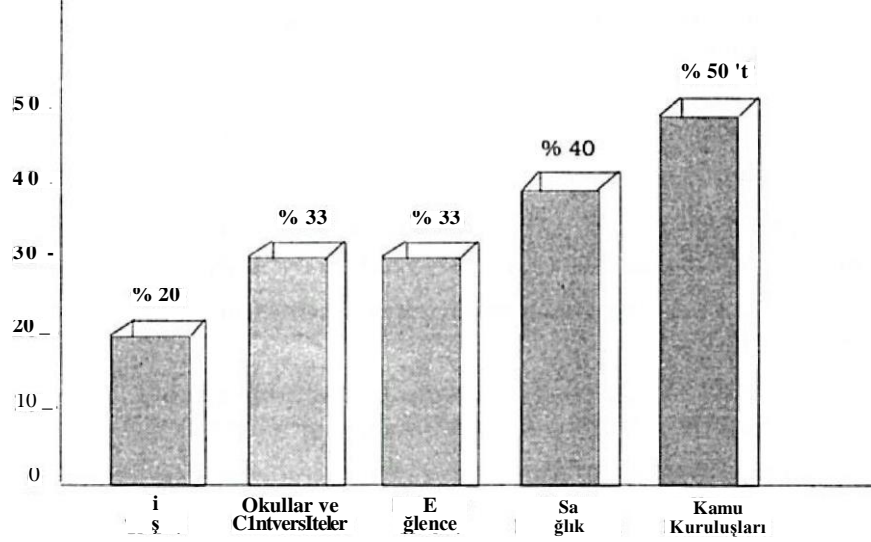
İzmir Anakent Belediyesin'de, başkanlık sarayındaki çalışma odaları ve koridorlarda sigara içme yasağı getirilerek her katta açılan bir odada sabah, öğlen ve akşam üzeri belirli saatlerde sigara içilebileceği belirtilmiştir.

Türkiye'de ilk kez Ocak 1993'de Marmara Oniversitesiyle Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesine bağlı "Sigarayı Bıraktırma Klinikleri" açılması planlanmıştır (14).

Kamuya ait yerlerde sigara yasağı uygulaması Dünya'da giderek artmaktadır. Dünya ülkelerinin yandan fazlası bugün kamuya ait yerlerde sigara yasağı uygulamasını sağlamıştır. 1985 yılından itibaren kamu kuruluşlarında tütün kullanımının yasalarla kontrolü giderek artmıştır (17).

Şekil 1'de Dünya'da sigara yasağı uygulanan alanların dağılımı görülmektedir,

Şekil 1.

Bugün Dünyada;

- Belçika, Brezilya, Bulgaristan, Kolombiya, Kıbrıs, Çekoslovakya, Slovak Federal Cumhuriyeti, Hong Kong, İzlanda, Norveç ve Vietnam'da sağlık kuruluşlarında.

- Bangladeş, Ürdün, Malta, İspanya, Sri Lanka, İsveç, Türkiye ve Zimbabve'de tiyatro, sinema, v.b. eğlence yerlerinde,

- Şili, Finlandiya, Yunanistan, Hindistan, İsrail, Hollanda, Panama, Romanya, Suudi Arabistan ve Sovyetler Birliğinde özel ve devlet okulları ile diğer devlet binalarında,

Avustralya ve Finlandiya'da iş yerlerinde sigara yasağı uygulaması getirilmiştir (17).

Yapılan araştırmalar, toplumda sigara alışkanlığını önlemek amacıyla, devlet desteğinde, üniversiteler ve eğitim kurumlarının ortaklaşa çalışmaları, sistemli, gelişmiş iletişim yöntemlerini içeren,

toplumun sosyal ve psikolojik yapısı düşünülerek hazırlanmış anlaşılabilir ve herkese ulaşabilen programlar düzenlenmesi ve bu programların yasal tedbirlerle desteklenmesi gereğini ortaya koymuştur (20).

SUMMARY

The March of Anti-Tobacco Legislation on the Worldwide

The smoking of others is universally acknowledged as being a major risk to the health of non-smokers. Studies on "passive smoking", have proved that the presence of carcinogenic and other substances in ambient tobacco smoke endangers the health of non-smokers.

In the face of these threats posed by smoking, there has been increasing pressure for worldwide action to protect the freedom of non-smokers from the hazards to which they are exposed by smoking in public.

KA'YNAKLAR

1. "Avrupa'da her yıl 140 bin pasif sigara içicisi kanserden ölüyor". Yeni Asır Gazetesi. (7 Ocak 1993).
2. Beşer, E. "Görünen ve Görünmeyen Etkileri ile Sigara". Sağlık Eğitimi Bülteni. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Sağlık eğitimi Genel Müdürlüğü, Sayı: 1, 1988.
3. Bilir, N. "Başlanabilir", Sigara Alarmı. Türkiye Halk Sağlığı Derneği Sigarayla Mücadele Kolu Yayını. Sayı: 3. ss.: 1-2, Eylül 1992.
4. "Çok Düşündürücü", Milliyet Gazetesi (19 Mart 1993).
5. "Dumanaltı bile insanı öldürüyor". Hürriyet Gazetesi, (10 Ocak 1993) ss: 5.
6. Jonathan, E.F.: "Smoking: Health effect and Control. "The New England Journal of Medicine, 313, 8. ss. 491-496, 1985.
7. Kılıç, M. "Ailelerin Sigara içmelerinin ve Bazı Çevresel Faktörlerin Bebeklerde Bronşit, Trakeit Görülme Durumuna Etkisinin İncelenmesi". E.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir, 1991.
8. Lavengood, T.D.W.: "Involuntary smoking-children crisis". Pediatric Nursing, 14, 2. ss: 93-95. 1988.
9. Neuspiel. D.R. and others: "Paranteral smoking and post-infancy wheezing in children: a prospectiv chort study", Arnencan Journal of Public Health, 79. 2 ss: 168-171, 1989.

10. "Pasif içicilik ve Kalp Hastalığı" Sigara Alarmı. Türkiye Halk Sağlığı Derneği sigarayla Mücadele Kolu Yayını Sayı: 1. ss: 3 Mart 1992.
11. Sezer. E.: "Sigara kullanımı ve gençler", Londra Kraliyet Hekimler Birliği'nin Sigara ve Sağlık Konusundaki Beşinci Raporu. Sigara Alarmı. Türkiye Halk Sağlığı Derneği Sigarayla Mücadele Kolu Yayını, Sayı: 4, ss. 3-9, Aralık 1992.
12. "Sigara Alarmı", Sigara Alarmı. Türkiye Halk Sağlığı Derneği Sigarayla Mücadele Kolu Yayını Sayı: 1, ss: 1 Mart 1993.
13. "Sigara Mücadelesinde Yeni Bir Cephe: Mahkemeler" Sigara Alarmı. Türkiye Halk Sağlığı Derneği Sigarayla Mücadele Kolu Yayını Sayı: 2, ss: 4-5, Haziran 1992.
14. "Tütün Mamüllerinin Zararlarının Önlenmesine Dair Kanun Teklifi Yeniden Gündemde", Sigara Alarmı, Türkiye Halk Sağlığı Derneği Sigarayla Mücadele Kolu Yayını, Sayı: 1, ss: 18-20, Mart 1992.
15. Weiss, S.T., Tager, J.B. Speizer, F.E.: "Passive smoking" Chest. 84.6 ss: 651-652, 1983.
16. WHO-Round Table Women and tobacco. 11, ss: 3-13, 1990.
17. WHO-World no-tobacco day, 31 May 1991, ss: 1-8.
18. "Yasal önlemlerin etkisi: Norveç örneği" sigara Alarmı Türkiye Halk Sağlığı Derneği Sigarayla Mücadele Kolu Yayını Sayı: 1, ss: 4, Mart 1992.
19. Yıldırım. R: "Sigara mı? Sağlık mı?", Bilim ve Teknik Dergisi, 21, 244 ss: 3-10, 1988.
20. Yıldırım, R: "Sigara ve Toplum". Bilim ve Teknik Dergisi, 21.245 ss: 18-24, 1988.